

A 13 éves rablók, a drogfogyasztók, az ultrák és a kényszergyógykezelték rosszul járnak, az éjszaka a támadóik életét kioltók viszont fellélegezhetnek. Ha mától ittasan vezetésen kapják, készüljön a legrosszabbra. Hatályba lépett az új büntető törvénykönyv.

Ahhoz, hogy Magyarországon rend legyen, szigorú, következetes törvényekre van szükség vetítette előre a Fidesz 2010-es kormányprogramja az új Btk.-t ([pdf](#)). A mától hatályos, egy éve elfogadott új büntetőkódex sok ponton valóban szigorúbb a korábbinál, azonban következetességről, pláne alapvető büntetőjogi reformról egyáltalán nem lehet beszélni.

A több mint százszor, összesen 1600 ponton módosított 1978-as Btk.-t a rendszerváltás óta többször is szerették volna leselejtezni: a rengeteg módosítás miatt a kódex elveszítette a logikai egységét és szilárdságát, például egy sor üres paragrafus volt benne, és a szakemberek többsége úgy ítélte, további foltoztatással már nem lehet orvosolni a problémát.

Mindenki saját Btk.-t akart

A rendszerváltás óta alapvető büntetőjogi reformra és konzervatív áramvonalasításra egyaránt történt kísérlet. A törekvések közös buktatója volt, hogy mindegyik kormány maga akarta a magyar büntetőjogot máig meghatározó, 1878-as Csemegi Károly-féle kódexhez hasonlóan időtálló, új törvényt megalkotni.

Ezért a korábbi tervezetek rendre a kukában landoltak, a négy év viszont mindig kevésnek bizonyult a reform végigviteléhez. Ami nem is csoda: egy alaposan végiggondolt büntetőjogi kódexen a szakma évtizedekig dolgozik – felhasználják a hazai és nemzetközi kriminológia legújabb eredményeit, hatástanulmányokat végeznek, széles körű szakmai egyeztetéseket folytatnak.

90 százalékban maradt a régi

Mivel itthon mindez lényegében elmaradt, nem meglepő, hogy a mától hatályos új Btk. sem tekinthető forradalminak: körülbelül 90 százalékban szinte betű szerint megegyezik az előzővel, és semmilyen alapvető változást nem tartalmaz. Erre annál is kevésbé lenne módja, mert a ciklus legfontosabb büntetőjogi újításait már a mára virradóra hatályát vesztett törvényben bevezették.

Az új Btk.-ból lesűrhető kriminálpolitikai cél a szigorítás: a rend és a biztonság növelése szigorúbb büntetésekkel. Magyarországon a szakma és a jogalkalmazók (az ügyészek és a bírók) jelentős része hagyományosan ezt az irányt támogatja. Ugyanakkor a tudományos eredmények, a kriminológiai kutatások azt igazolják, hogy a bűnözés társadalmi háttere és okai sokkal összetettebbek annál, semhogy pusztán szigorral célt lehetne érni.

Az új Btk. előnyeit illetően teljes a szakmai egyetértés: átláthatóbb lett a szerkezete, nincsenek benne üres paragrafusok, és minden tényállásnak saját, külön elnevezése van, és sokkal áttekinthetőbb a gazdasági bűncselekmények szabályozása. Annak is minden forrásunk örült, hogy ha már a tudományos hátteret mellőzte a törvényalkotás, legalább nem született alapjaiban új és rossz törvény.

Mit szigorítottak eddig?

A kormányváltás óta bevezetett legfontosabb büntetőjogi újítás a három csapásként vagy dobásként elhíresült szabály: amikor valaki harmadszor követ el erőszakos bűncselekményt, megkétszereződik a büntetése, ami ha meghaladja a 20 évet, életfogytiglanra változik. Ez változtatás nélkül kerül át az új törvénybe. Még az előző Orbán-kormány vezette be a tényleges életfogytiglani szabadságvesztést (tész) is, ami azt jelenti, hogy az erre ítéltnek – hacsak addig nem változik a törvény – haláláig a börtönben kell maradnia.

A tész-ről már többször megírtuk, hogy mivel az arra ítéltnek semmivel sem motiválhatók, folyamatos veszélyforrást jelentenek, ami nagyon megdrágítja a fogva tartásukat. Maga a büntetés pedig az embertelen bánásmód tilalmába ütközhet: ez Strasbourghban fog nemsokára kiderülni, ahol épp zajlik egy per emiatt Magyarország ellen.

Nem látszanak a három dobás eredményei sem: az ügyészégi statisztikák szerint elsősorban nem a gyilkosokat és más, kirívóan erőszakos cselekmények elkövetőit, hanem rablókat és

agresszív garázdákat sújtja. A statisztikákból sem Magyarországon, sem a mintaként megnevezett Kaliforniában nem olvasható ki egyértelmű javulás.

A három dobás következménye lehet az is, hogy idővel a harmadik lebukástól tartó bűnözők épp emiatt válhatnak agresszívabbá, hogy elkerüljék az igazságszolgáltatást. Más szóval a durva és szigorú büntetések durva és erőszakos bűncselekményeket generálnak.

A gyerek és a drogos az új célpont

Az új törvény ezekhez képest már nem hoz drasztikus szigorítást, bár tartalmaz újdonságokat.

A büntethetőségi korhatárt az emberölés, életveszélyt vagy halált okozó testi sértés, rablás és kifosztás esetében 14-ről 12 évre szállítják le, ha a gyerekkorú elkövető kellő beszámítási képességgel rendelkezik. Ilyenkor a gyerek akár négyéves javítóintézeti neveléssel is sújtható.

A jelenlegi szabályok alapján azonban nem lehet tudni, hogy milyen szakember dönt a gyerek beszámíthatóságáról, ami jogalkalmazási problémákat okozhat. Az pedig a jogalkotás ésszerűtlensége, hogy a statisztikák szerint évi pár tucatnyi ilyen ügy miatt miért nem inkább az ifjúságvédelmi rendszert alakították át: valószínűtlen, hogy egy súlyosan antiszociális, deviáns gyereket pont a javítóintézet fog jó útra téríteni.

A gyerekkorú bűnelkövetők mellett a drogscéna szereplői számítanak az új Btk. másik, kiemelt szigorral sújtott új célcsoportjának.

Megszűnik a könnyű- és nehézdrogok közötti különbségtétel, és a kábítószerrel lebukók az eddigi korlátlan lehetőséggel szemben mátol csak kétevente egyszer választhatják az elterelést (hogy magukat függőnek mondva a cselekményük következményeként terápiás foglalkozáson vegyenek részt). A szakemberek szerint az elterelés korlátozása elsősorban a rossz szociális háttérű drogfüggőket fogja rosszul érinteni, mivel őket kapják el legtöbbször

Előre a lengyel úton!

Az elterelési lehetőség kipipálása után a bíróság kénytelen lesz pénzbüntetést kiszabni, amit ez a kör természetesen nem tud kifizetni. Egy idő után börtönbe kell majd menniük, jöllehet ők szorulnak a leginkább segítségre: a börtön nem jelent számukra esélyt, mert ott nincs pszichoterápia és normális ellátás, csak korszerűtlen gyógyszerelés.

Mivel tudni fogják, hogy csak egyszer választhatják az elterelést, nem fognak megjelenni az idézésekre. A rendőrség egyre több embert lesz kénytelen körözni, megnő a rendőrség terhelése. A rendőrség razziákkal próbálja javítani az eredményességet, így viszont a sok tízezer droghasználó közül egyre több olyan alkalmi fogyasztó tizenéves és fiatal felnőtt ellen indul büntetőeljárás, akik valójában szinte semmi veszélyt nem jelentenek a társadalomra.

Hogy mentsék magukat, az alkalmi fogyasztók megpróbálnak egymásra vallani, vagyis azokra a szociális dílerekre, akik a haveri körnek természetnek, árulnak kis mennyiséget. A maffiózó nagybani dílert viszont soha nem mártják be, mert ha véletlenül ismernek is ilyet, tőle tartanak.

Mindez negatív utópiának hangzik, pedig nem az. 2001-ben a Magyarországhoz szociokulturálisan hasonló Lengyelország indult el a kriminalizáció útján, pontosan úgy, ahogy most Magyarország. 2011-re kiderült, hogy a szabályozásnak a büntetőeljárások és az ítéletek miatt iszonyú költségvonzatai vannak, a fiatalok kriminalizációja pedig komoly társadalmi feszültséget szült. A lengyel parlamentben többségbe kerültek a liberalizáció hívei, és jelentősen enyhítettek a törvényen. A szigorítást államfőként aláíró Aleksander Kwasniewski ma a drogliberalizáció egyik nemzetközi élharcosa, és élete hibájának tartja 2001-es döntését.

Lelőhetem a besurranót

Mától új szabályok vonatkoznak az önvédelemre is. A jogos védelem körének kiterjesztése azt jelenti, hogy a védekezésnek nem kell arányban állnia a támadással. Így például akkor is fegyverrel védhetjük magunkat, ha ököllel támadnak ránk, különösen, ha ez az otthonunkban történik, illetve ha a támadók többen vannak, vagy sötét van. A támadás kockázatát mostantól a támadó viseli, és a védekező könnyebben vélelmezheti, hogy a támadók az életére is törnek.

Mivel az élet kioltására irányuló fegyveres támadás ellen eddig is korlátlanul lehetett védekezni, a változás egyértelműen a kevésbé veszélyes támadások elleni védekezés kiterjesztésére irányul. Ez azonban szakmai körökben komoly vitákat kavart, mert a megtámadott fél túlzott mentesítése a támadás reális veszélyének felmérése alól furcsa eseteket szülhet: elég csak a Pistorius-ügyre gondolni. Egyelőre az olyan részletek sem világosak, hogy a Btk. alkalmazásakor mi számít majd sötétnek: éjszaka az erdő mélye igen, de ugyanabban az időben a rendőrkapitányság előtere nem?

Irány a zéró tolerancia

Az eddigi 0,8 helyett hétfőtől az számít ittasnak, akinek a véralkohol-koncentrációja eléri a 0,5 ezreléket (gramm/litert), vagy akinél a szonda 0,25 milligramm/liter levegőalkohol-koncentrációt vagy többet mutat. Ehhez egy átlagos, 80 kilós férfinak már elég lesz két pohár bort vagy egy korsó sört inni. Mostantól nem lehet majd arra hivatkozni a bíróságon, hogy ki mennyire bírja az alkoholt: a határérték objektív.

Súlyosabb a helyzet, ha az ital mellett valamilyen bódító hatású szer hatása alatt is van a vezető, mert ez máttól külön tényállás a Btk.-ban: a kettőért együtt halmazati büntetés jár. A jogosítványnak azonban egy időre így is-úgyis búcsút mondhatunk.

Elzárás, kitiltás

Az új Btk. kisebb súlyú változásai közé tartozik, hogy új büntetési nemként bevezetik az elzárást, az öttől 90 napig terjedő szabadságvesztést. Több kriminológus is kérdésesnek tartja, hogy ez a szankció kellő visszatartó erejű-e, illetve meg lehet-e akadályozni az elzártak gyors integrálódását a devianciát helyesnek tartó börtönközegbe. Az elzárással azokat sújtják, akik nem tudják befizetni a pénzbüntetést, azonban a szabadságvesztés rengetegbe kerül az adófizetőknek.

Új szankció a jóvátételi munka és a sportrendezvény látogatásától való eltiltás is, igaz, utóbbira a sporttörvény alapján eddig is volt lehetőség, csak épp a bíróságok nem éltek vele. Ősszel kiderül, hogy most majd fognak-e.

Új tényállásként bevezetik a közfeladati helyzettel való visszaélést, a termőföld jogellenes megszerzését az egészségügyi termék meghamisítását, illetve a családi kapcsolatokkal való visszaélést is. A kartellezésre vonatkozó szabályokat sokkal hatékonyabbá teszi, hogy az érintett cégvezetők automatikusan mentesülnek a következmények alól, ha még a versenyhivatali vagy büntetőeljárást megelőzően, maguktól bejelentik az összejátszást.

Javuló gyerekvédelem

A Btk.-ból kikerült az idejétmúlt "fajtalankodás" mint külön tényállás, és egyszerűsödött a szexuális bűncselekmények megítélése: az eddigieknél tágabb kört lefedő "szexuális erőszak" cím alatt összevonták az erőszakos közöszlés és szemérem elleni erőszak tényállásait. Mostantól az is szexuális erőszaknak minősül, ha a sértett nem egyezik bele az aktusba. Ez mindenképpen üdvözlendő előrelépésnek számít.

Fokozódik a gyermekek védelme: nagykorúvá válásuk után még öt évig nem évülnek el az ellenük korábban elkövetett bűncselekmények, vagyis feljelenthetik a bántalmazóikat. Azt egyelőre csak találgatni lehet, hogy ez az intézkedés csökkenti-e az ilyen ügyekben kiugróan magas látenciát: kétséges, hogy öt év elég-e a történetekkel való szembenézésre, különösen, hogy az esetek túlnyomó többségében a bántalmazó közeli családtag. A gyermekek elleni bűncselekmények elkövetőit mindenesetre mostantól el lehet tiltani minden olyan foglalkozástól, ahol gyerekekkel kell foglalkozni.

Szívnak a kényszergyógykezeltek

A kényszergyógykezeltek számára hátrányos az új büntetőkódex. Ők azok az erőszakos vagy közveszélyt okozó emberek, akik elmezavaruk miatt nem büntethetők, viszont tartani lehet a bűnisméltéstől.

Az új Btk. eltörli a kényszergyógykezelés időkorlátját, azt mostantól akkor kell megszüntetni, ha már nincs rá szükség. Vagyis a kényszergyógykezeltek akár örökre a zárt intézetben

maradhatnak, pedig egy Ab-határozat kimondta, hogy a kezelésük időtartama nem lehet hosszabb, mint amennyi börtönre épelméjüként ítélték volna őket.

Előrelépés viszont a vérfertőzés enyhülő büntetőjogi megítélése. Ez az egyetlen pont ahol forrásaink szerint a szöveg készítői tudományos szempontokat is figyelembe vettek: nincs valós indok, hogy felnőtt emberek magánéletébe az állam a büntetőjog eszközeivel beavatkozzon, és az új kódex itt ebbe az irányba lép.

Mi maradt ki?

Az új Btk. egyik fő hibájaként tartják számon, hogy szankciórendszerét és a dogmatikáját nem sikerült összehangolni a 2012-es szabálysértési törvénnyel. A bűncselekmény és a szabálysértés közötti értékhatár 50 ezer forint: a 49990 forintos lopás még csak szabálysértés, az 50010-forintos már bűncselekmény, a büntetési tételek különbsége azonban nincs arányban ezzel az értékkülönbséggel.

Ezért lett volna jó visszahozni a Csemegi-kódex harmadik, közbenső kategóriáját, a kihágást. Az értékhatár felemelése így viszont csak statisztikai bűvészkedésre alkalmas: csökkenti a bűncselekmények számát (a szabálysértéseket növelve), miközben a közbiztonság fikarcnyival sem javul.

A másik fájó hiány, hogy az új törvénnyel sem sikerült a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak védelmét megerősíteni. Bár az eddigi és az új törvény is tartalmaz erre vonatkozó szabályokat, azoknak az igazságszolgáltatás során a legritkább esetekben sikerült érvényt szerezni.

(forrás: index.hu)